

Sprawa C-49/23

Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości

Data wpływu:

1 lutego 2023 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Satversmes tiesa (sąd konstytucyjny, Łotwa)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

31 stycznia 2023 r.

Strona skarżąca przed Satversmes tiesa (sądem konstytucyjnym):

AZ

1Dream OÜ

Produktch Engineering AG

BBP

Polaris Consulting Ltd

Druga strona postępowania:

Latvijas Republikas Saeima (parlament Republiki Łotewskiej)

Przedmiot postępowania głównego

Ocena zgodności art. 631 ust. 3 Kriminālprocesa likums (kodeksu postępowania karnego) z art. 92 zdanie pierwsze Latvijas Republikas Satversme (konstytucji Republiki Łotewskiej).

Przedmiot i podstawa prawna odesłania prejudycjalnego

Na podstawie art. 267 TFUE sąd odsyłający zwraca się o wyjaśnienie: (i) czy będący przedmiotem postępowania głównego przepis prawa dotyczący

możliwości zaskarżenia orzeczeń sądowych w sprawach dotyczących mienia uzyskanego niezgodnie z prawem jest objęty zakresem stosowania dyrektywy 2014/42/UE i decyzji ramowej 2005/212/WSiSW; (ii) czy pojęcie „nakazu konfiskaty” obejmuje zarówno orzeczenia sądowe stwierdzające, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem i nakazujące jego konfiskatę, jak i orzeczenia kończące postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem; (iii) czy uregulowanie, które nie przyznaje osobom związanym z mieniem prawa do zaskarżenia nakazów konfiskaty, jest zgodne z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej i dyrektywą 2014/42; (iv) czy w przypadku uznania, że przepis ten jest niezgodny z prawem Unii, jego skutki prawne mogą zostać utrzymane w mocy do chwili określonej przez sąd odsyłający.

Pytania prejudycjalne

1.1. Czy uregulowanie krajowe, na podstawie którego sąd krajowy rozstrzyga w przedmiocie konfiskaty korzyści pochodzących z przestępstwa w odrębnym postępowaniu dotyczącym mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, które to postępowanie toczy się niezależnie od głównego postępowania karnego jeszcze przed stwierdzeniem popełnienia przestępstwa i przed uznaniem danej osoby za winną jego popełnienia, i które to uregulowanie jednocześnie przewiduje konfiskatę na podstawie materiałów pochodzących z akt sprawy karnej, jest objęte zakresem stosowania dyrektywy 2014/42, w szczególności jej art. 4, i decyzji ramowej 2005/212, w szczególności jej art. 2?

1.2. Na wypadek udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze, czy należy uznać, że pojęcie „nakaz konfiskaty” w rozumieniu dyrektywy 2014/42, w szczególności jej art. 8 ust. 6 zdanie drugie, obejmuje nie tylko orzeczenia sądowe stwierdzające, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem i nakazujące jego konfiskatę, lecz także orzeczenia kończące postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem?

1.3. W razie udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie drugie, czy uregulowanie, które nie przewiduje prawa osób związanych z mieniem do zaskarżenia nakazów konfiskaty, jest zgodne z art. 47 karty i art. 8 ust. 6 zdanie drugie dyrektywy 2014/42?

1.4. Czy zasadę pierwszeństwa prawa Unii należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie temu, aby sąd konstytucyjny państwa członkowskiego, który rozpatruje skargę konstytucyjną na uregulowanie krajowe uznane za niezgodne z prawem Unii, stwierdził, że zastosowanie ma zasada pewności prawa i że skutki prawne tego uregulowania zostają tymczasowo utrzymane w mocy do chwili ustalonej w orzeczeniu sądu konstytucyjnego jako chwila, od której sporny przepis przestanie wywierać skutki?

Przywołane przepisy prawa Unii

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, zwana dalej „kartą”: art. 47 akapit pierwszy i akapit drugi zdanie pierwsze.

Decyzja ramowa Rady 2005/212/WSiSW z dnia 24 lutego 2005 r. w sprawie konfiskaty korzyści, narzędzi i mienia pochodzących z przestępstwa, zwana dalej „decyzją ramową 2005/212”: motyw 10, art. 1, 2 i 4.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/42/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie zabezpieczenia i konfiskaty narzędzi służących do popełnienia przestępstwa i korzyści pochodzących z przestępstwa w Unii Europejskiej, zwana dalej „dyrektywą 2014/42”: motywy 9, 15, 22 i 38, art. 1 ust. 1, art. 2 pkt 4, art. 3, art. 4 i art. 8 ust. 1 i 6.

Orzecznictwo

Opinia Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8 marca 2011 r., 1/09 (Porozumienie ustanawiające jednolity system rozstrzygania sporów patentowych), EU:C:2011:123, pkt 84.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 19 marca 2020 r., „Agro In 2001”, C-234/18, EU:C:2020:221, pkt 56, 57.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 28 października 2021 r., Komisja za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, pkt 36, 37, 41.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16 grudnia 1976 r., Rewe-Zentralfinanz i Rewe-Zentral, 33/76, EU:C:1976:188, pkt 5.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14 września 2010 r., Akzo Nobel Chemicals i Akcros Chemicals/Comisión, C-550/07 P, EU:C:2010:512, pkt 113.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 12 lutego 2015 r., Baczó i Vizsnyiczai, C-567/13, EU:C:2015:88, pkt 42.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 27 lutego 2014 r., Pohotovost', C-470/12, EU:C:2014:101, pkt 51.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 5 grudnia 2013 r., Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León, C-413/12, EU:C:2013:800, pkt 39.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14 stycznia 2021 r., Okrazhna prokuratura – Haskovo i Apelativna prokuratura – Plovdiv, C-393/19, EU:C:2021:8, pkt 47, 48.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22 czerwca 2021 r., Latvijas Republikas Saeima (Punkty karne za wykroczenia drogowe), C-439/19, EU:C:2021:504, pkt 132 i 133.

Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

Wyrok Wielkiej Izby z dnia 28 czerwca 2018 r., G.I.E.M.S.r.l. i in. przeciwko Włochom, skarga nr 1828/06, pkt 211, 223–225 i 233.

Wyrok z dnia 12 maja 2015 r., Gogitidze i in. przeciwko Gruzji, skarga nr 36862/05, pkt 102 i 103.

Przywołane przepisy prawa międzynarodowego

Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności: art. 6 i 7.

Przywołane przepisy prawa krajowego

Latvijas Republikas Satversme (konstytucja Republiki Łotewskiej, zwana dalej „konstytucją”): art. 92 zdanie pierwsze, który stanowi, że każdy może bronić swoich praw i uzasadnionych interesów przed bezstronnym sądem.

Krimināllikums (kodeks karny): art. 70¹⁰, 70¹¹ ust. 1 i art. 70¹³ ust. 1.

Kriminālprocesa likums (kodeks postępowania karnego): art. 380, art. 626, art. 627 ust. 1, 2, 3, i 4, art. 628, art. 629 ust. 2 i 6, art. 630 ust. 1, 2 i 4 (ust. 4 tego artykułu w brzmieniu obowiązującym począwszy od 3 listopada 2022 r.), art. 631 ust. 1, 3 i 4 (ust. 4 tego artykułu w brzmieniu obowiązującym począwszy od 3 listopada 2022 r.).

Artykuł 631 ust. 3 kodeksu postępowania karnego (zwany dalej „spornym przepisem”) stanowi: „Po rozpatrzeniu środka zaskarżenia sąd może uchylić orzeczenie rajona (pilsētas) tiesa [sądu rejonowego (lub miejskiego) pierwszej instancji] i wydać orzeczenie, o którym mowa w art. 630 niniejszej ustawy. Orzeczenie to nie podlega zaskarżeniu”.

Zwięzłe przedstawienie stanu faktycznego i postępowania głównego

- 1 Sporny przepis zawarty jest w rozdziale 59 tytułu jedenastego kodeksu postępowania karnego, który reguluje postępowanie w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem. Zgodnie z tym uregulowaniem w celu w rozstrzygnięcia w odpowiednim czasie kwestii majątkowych, które pojawiają się na wstępnym etapie postępowania karnego, oraz ze względu na ekonomię procesową, organ prowadzący dany etap postępowania może wyłączyć ze sprawy

karnej materiały dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem i wszcząć postępowanie w celu stwierdzenia, że pochodzi ono z czynów niedozwolonych. W takim przypadku organ prowadzący dany etap postępowania kieruje te materiały do sądu pierwszej instancji, który rozstrzyga, czy mienie to zostało uzyskane niezgodnie z prawem. Jeżeli sąd pierwszej instancji uzna, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem, decyduje o jego przeznaczeniu, w tym o jego konfiskacie. Orzeczenie sądu pierwszej instancji można zaskarżyć do sądu okręgowego (apgabaltiesa). Sporny przepis stanowi, że sąd okręgowy może uchylić orzeczenie sądu pierwszej instancji i orzec w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, a jego orzeczenie nie podlega zaskarżeniu.

- 2 W następstwie pięciu skarg o stwierdzenie niezgodności z konstytucją wniesionych przez skarżących do Satversmes tiesa, zwanego dalej „sądem odsyłającym”, sądowi temu przedstawiono pytanie w przedmiocie zgodności spornego przepisu z art. 92 zdanie pierwsze konstytucji. Skarżący w postępowaniu przed Satversmes tiesa stoją na stanowisku, że sporny przepis nie jest zgodny z art. 92 zdanie pierwsze konstytucji w związku z art. 47 karty, art. 8 ust. 1 i 6 dyrektywy 2014/42 i art. 4 decyzji ramowej 2005/212.
- 3 Przeciwno każdemu za skarżących w postępowaniu przed Satversmes tiesa wszczęto postępowanie karne dotyczące zarzucanego prania pieniędzy na wielką skalę, a postępowania te znajdują się na etapie postępowania przygotowawczego. W ramach przywołanych postępowań karnych dokonano zajęcia nieruchomości, środków finansowych lub źródeł finansowania skarżących. W każdym z tych postępowań organ prowadzący postępowanie podjął decyzję o wszczęciu postępowania w sprawie mienia uzyskanego niezgodnie z prawem w odniesieniu do zajętego mienia oraz o przekazaniu materiałów dotyczących mienia uzyskanego niezgodnie z prawem sądowi rozpoznającemu sprawę.
- 4 Na mocy orzeczeń wydanych przez Ekonomisko lietu tiesa (sąd ds. gospodarczych) w czterech z tych postępowań stwierdzono, że mienie nie zostało uzyskane niezgodnie z prawem, a postępowania dotyczące tego mienia zostały zakończone. W wyniku zaskarżenia wspomnianych orzeczeń przez prokuratora Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija (sąd okręgowy w Rydze, wydział karny) stwierdził we wszystkich tych sprawach, że nieruchomości, środki finansowe i aktywa finansowe zostały uzyskane niezgodnie z prawem i nakazał ich konfiskatę.
- 5 W jednym z przywołanych postępowań Ekonomisko lietu tiesa stwierdził, że część środków finansowych została uzyskana niezgodnie z prawem i nakazał ich konfiskatę, a w odniesieniu do pozostałej części zakończył postępowanie. Po rozpatrzeniu środka zaskarżenia wniesionego przez podmiot prowadzący postępowanie w odniesieniu do kończącej postępowanie części orzeczenia wydanego przez przywołany sąd, Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija stwierdził, że środki pieniężne zostały uzyskane niezgodnie z prawem i nakazał ich konfiskatę.

- 6 A zatem, w jednym z przywołanych postępowań dotyczących mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, część mienia została uznana za korzyści pochodzące z przestępstwa i podlegała konfiskacie już na mocy orzeczenia sądu pierwszej instancji, natomiast pozostała część została uznana za korzyści pochodzące z przestępstwa i podlegała konfiskacie na mocy orzeczenia sądu okręgowego. Jednakże, w pozostałych postępowaniach mienie zostało uznane za korzyści pochodzące z przestępstwa i podlegało konfiskacie jedynie na mocy orzeczenia sądu okręgowego. Zgodnie ze spornym przepisem przywołane orzeczenia sądu okręgowego nie podlegają zaskarżeniu.

Zasadnicze argumenty stron w postępowaniu głównym

- 7 Skarżący w postępowaniu przed Satversmes tiesa podnoszą, że sporny przepis uniemożliwia im wniesienie skargi kasacyjnej na orzeczenia sądu okręgowego. Twierdzą oni, że w rezultacie nie ma możliwości zweryfikowania, czy sąd ten podczas wydawania orzeczeń nakazujących konfiskatę mienia dochował przepisów postępowania i prawidłowo zastosował przepisy prawa materialnego. Ma to szczególne znaczenie w przypadkach, w których sąd pierwszej instancji zakończył postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, a jedynie sąd okręgowy wydał orzeczenie uznające mienie za uzyskane niezgodnie z prawem i nakazujące jego konfiskatę.
- 8 Skarżący w postępowaniu przed Satversmes tiesa podnoszą, że możliwe jest również zapewnienie terminowego rozstrzygnięcia kwestii majątkowych pojawiających się w postępowaniu karnym oraz zabezpieczenie ekonomii procesowej w inny sposób, na przykład poprzez przewidzenie instancji kasacyjnej w postępowaniach dotyczących mienia uzyskanego niezgodnie z prawem i wyznaczenie terminów rozpatrywania środków zaskarżenia, czy też ograniczenie właściwości sądu okręgowego i przyjęcie, że może on bądź utrzymać w mocy orzeczenie wydane przez sąd pierwszej instancji, bądź uchylić je i przekazać sprawę niezgodnego z prawem charakteru źródła pochodzenia mienia sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Ich zdaniem zasada ekonomii procesowej nie może mieć pierwszeństwa przed innymi zasadami. Ponadto, zasada ta nie może ograniczać prawa do rzetelnego procesu w sposób nieproporcjonalny.
- 9 Skarżący uważają, że do wszystkich postępowań dotyczących mienia uzyskanego niezgodnie z prawem zastosowanie ma dyrektywa 2014/42 na podstawie jej art. 4 ust. 2, oraz że właściciele mienia mają prawo do środków zabezpieczających, o których mowa w art. 8 tej dyrektywy. Uważają oni, że środek zabezpieczający, o którym mowa w art. 8 ust. 6 zdanie drugie dyrektywy 2014/42, a który przewiduje skuteczną możliwość zaskarżenia nakazu konfiskaty do sądu, należy uznać za wymóg nadrzędny oraz zapewnić jego stosowanie w sprawach, w których orzekany jest nakaz konfiskaty. Ponieważ, w istocie, mienie skarżących w postępowaniu przed Satversmes tiesa zostało uznane za korzyści pochodzące z przestępstwa i skonfiskowane na mocy orzeczenia sądu okręgowego, skarżący

stoją na stanowisku, że sporne orzeczenia należy uznać za „nakazy konfiskaty” w rozumieniu dyrektywy 2014/42.

- 10 Skarżący w postępowaniu przed Satversmes tiesa zwracają uwagę na fakt, że w Łotwie postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem nie ma charakteru cywilnego, lecz jest wszczynane na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie karnej, lecz przed stwierdzeniem faktu popełnienia przestępstwa i zanim ktokolwiek został uznany winnym jego popełnienia. W rezultacie dokonanie konfiskaty powiązane jest w Łotwie z popełnieniem przestępstwa, ponieważ postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem prowadzone jest w oparciu o dowody pochodzące z głównego postępowania karnego.
- 11 Organ, który uchwalił sporny przepis – parlament – uważa, że jest on zgodny z art. 92 zdanie pierwsze konstytucji.
- 12 Z uwagi na okoliczność, że postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem stanowi wyjątek od sposobu, w jaki kwestie majątkowe są rozpatrywane w ramach głównego postępowania karnego, organ ten stoi na stanowisku, że postępowanie takie może zostać uregulowane w sposób odrębny, który ma służyć szybkiemu i skutecznemu osiągnięciu jego celu. System przewidziany w spornym przepisie jest jednym ze środków służących szybkiemu i skutecznemu rozstrzygnięciu kwestii majątkowych. Kwestia, czy dane mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem oraz czy ma podlegać konfiskacie, może być bowiem rozstrzygana przez sądy dwóch instancji, z których każdy powinien w sposób niezależny zbadać pochodzenie mienia oraz dokonać oceny okoliczności faktycznych i kwestii prawnych będących podstawą danej sprawy.
- 13 Wskazuje on ponadto, że ani art. 6 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ani art. 92 zdanie pierwsze konstytucji nie zawierają obowiązku wprowadzenia instancji kasacyjnej w postępowaniach dotyczących mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, ani też nie gwarantują one możliwości zaskarżenia orzeczeń sądów okręgowych, na mocy których stwierdzono, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem i może zostać skonfiskowane. W jego opinii państwo dysponuje, w zależności od rodzaju sprawy, marginesem swobody w zakresie tworzenia instancji sądowych i postępowania odwoławczego. Tym samym kwestia, czy w postępowaniu dotyczącym mienia uzyskanego niezgodnie z prawem należy przewidzieć instancję kasacyjną, która będzie ograniczać się do zbadania kwestii prawidłowości zastosowania przepisów prawa materialnego i przepisów postępowania, jest nie tyle kwestią prawną, co raczej kwestią celowościową, o której decyduje ustawodawca.

Zwięzłe uzasadnienie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

- 14 W orzecznictwie sądu odsyłającego przyjęto, że przy ustalaniu treści przepisów prawa krajowego i ich stosowaniu należy brać pod uwagę wzmacniające

demokrację prawo Unii oraz wykładnię tego prawa dokonywaną poprzez orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości.

- 15 Sporny przepis jest zawarty w uregulowaniu dotyczącym postępowania z mieniem uzyskanym niezgodnie z prawem. Z orzecznictwa sądu odsyłającego wynika, że w postępowaniach dotyczących mienia uzyskanego niezgodnie z prawem osobom związanym z tym mieniem zapewnia się prawo do rzetelnego procesu wynikające z art. 92 zdanie pierwsze konstytucji. Rzetelny proces obejmuje w szczególności dwa aspekty, a mianowicie „proces bezstronny” w tym znaczeniu, że sprawa jest rozpatrywana przez niezależny organ sądowy, oraz „proces uczciwy” w tym znaczeniu, że zgodnie z zasadą państwa prawa sprawa jest rozpoznawana w ramach właściwego postępowania. Rzetelny proces w rozumieniu właściwego postępowania sądowego, zgodnego z zasadą państwa prawa, obejmuje prawo do wniesienia środka zaskarżenia.
- 16 Sąd odsyłający uznał, że art. 92 zdanie pierwsze konstytucji nie zobowiązuje państwa do zapewnienia prawa do wniesienia skargi kasacyjnej od orzeczeń sądowych we wszystkich kategoriach spraw. Państwo musi jednak ustanowić ramy prawne oraz postępowanie odwoławcze w odniesieniu do orzeczeń sądowych, które umożliwiłyby jednostkom skuteczną ochronę ich praw i uzasadnionych interesów. Państwo ma również pozytywny obowiązek zapewnienia skutecznej ochrony praw w postępowaniach dotyczących mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, w tym zapewnienia jednostkom gwarancji procesowych w celu obrony prawa własności.
- 17 W celu ustalenia w niniejszej sprawie, czy sporny przepis jest zgodny z art. 92 zdanie pierwsze konstytucji, sąd odsyłający musi zbadać, czy przepis ten gwarantuje osobie związanej z mieniem skuteczną możliwość obrony prawa własności. W szczególności należy zbadać, czy ustawodawca był uprawniony do przyjęcia uregulowania, które nie przewiduje możliwości zaskarżenia orzeczeń sądu okręgowego, nawet jeśli są to pierwsze orzeczenia w sprawie i na ich mocy stwierdza się, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem i może podlegać konfiskacie. Biorąc pod uwagę, że sporny przepis jest zawarty w uregulowaniu dotyczącym postępowań dotyczących konfiskaty korzyści pochodzących z przestępstwa, do oceny tej zastosowanie będą miały art. 47 karty, dyrektywa 2014/42 oraz decyzja ramowa 2005/212.
- 18 Sąd odsyłający uważa, że przestępstwa stanowiące przedmiot postępowań karnych, z których wyodrębniono postępowania dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, należą do przestępstw objętych aktami prawnymi określonymi w art. 3 dyrektywy 2014/42, a w związku z tym mieszczą się w zakresie przedmiotowym tej dyrektywy. Ponadto, karą przewidzianą za te przestępstwa jest kara pozbawienia wolności na okres od trzech do dwunastu lat.
- 19 Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że dyrektywa 2014/42, podobnie jak decyzja ramowa 2005/212, do której się odnosi, stanowi akt prawny, który zobowiązuje państwa członkowskie do wprowadzenia wspólnych minimalnych zasad

dotyczących konfiskaty mienia w celu ułatwienia wzajemnego uznawania nakazów konfiskaty wydanych przez sąd w ramach postępowania karnego. Dyrektywa 2014/42 nie reguluje konfiskaty narzędzi i korzyści pochodzących z czynów niedozwolonych orzeczonej przez sąd państwa członkowskiego w postępowaniu, które nie dotyczy stwierdzenia faktu popełnienia jednego lub więcej przestępstw, ani też nie następuje bezpośrednio po takim stwierdzeniu. Konfiskata taka w istocie nie jest objęta zasadami minimalnymi ustanowionymi na mocy art. 1 ust. 1 tej dyrektywy, a co za tym idzie uregulowanie tej konfiskaty mieści się w kompetencji wskazanej w motywie 22 dyrektywy, zgodnie z którą państwa członkowskie mogą wprowadzać szersze uprawnienia w ich prawie krajowym. W związku z tym sąd odsyłający musi zbadać, czy dyrektywa 2014/42, podobnie jak decyzja ramowa 2005/212, do której się odnosi, mogą mieć zastosowanie do uregulowania takiego, jak zawarte w rozdziale 59 kodeksu postępowania karnego.

- 20 W niniejszej sprawie sporny przepis związany jest z postępowaniem uregulowanym w rozdziale 59 kodeksu postępowania karnego, w ramach którego stwierdza się, w drodze orzeczenia sądowego, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem. Zatem, orzeczenie sądu wydane jest w odrębnym postępowaniu dotyczącym mienia uzyskanego niezgodnie z prawem przed wydaniem przez sąd prawomocnego wyroku w sprawie karnej. Jest to odrębne i samodzielne postępowanie, w którym sąd ogranicza się do oceny jedynej kwestii spornej w sprawie: kwestii majątkowej. W postępowaniu tym nie rozstrzyga się o winie danej osoby, lecz orzeka w przedmiocie niezgodnego z prawem pochodzenia mienia, bądź o jego związku z przestępstwem (postępowanie *in rem*) i ostatecznie rozstrzyga się kwestie majątkowe. Jeżeli w fazie wstępnej postępowania karnego toczy się postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem i w ramach tego postępowania sąd stwierdzi, że mienie to zostało uzyskane niezgodnie z prawem, wówczas w głównym postępowaniu karnym sąd nie rozstrzyga już o losach przywołanego mienia. W postępowaniu dotyczącym mienia uzyskanego niezgodnie z prawem nie ocenia się winy danej osoby, a postępowanie to nie jest prowadzone w oparciu o wyrok skazujący.
- 21 Dyrektywę 2014/42, podobnie jak decyzję ramową 2005/212, do której się odnosi, można zatem interpretować w ten sposób, że nie ma ona zastosowania do uregulowania zawartego w rozdziale 59 kodeksu postępowania karnego, ponieważ na mocy orzeczenia sądu mienie uznawane jest za uzyskane niezgodnie z prawem przed stwierdzeniem faktu popełnienia przestępstwa i przed uznaniem danej osoby za winną jego popełnienia.
- 22 Europejski Trybunał Praw Człowieka dokonując oceny, czy konfiskata bez wydania wyroku skazującego stanowi karę w rozumieniu art. 7 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, uznał, że punktem wyjścia takiej oceny jest to, czy konfiskata jest przeprowadzana po wydaniu orzeczenia uznającego daną osobę za winną popełnienia przestępstwa. Ocena ta obejmuje również inne czynniki, takie jak charakter i cel postępowania,

wielkość konfiskaty, a także typ postępowania określony w ustawodawstwie krajowym i warunki jej zastosowania.

- 23 Zgodnie z uregulowaniem łotewskim, w postępowaniu dotyczącym mienia uzyskanego niezgodnie z prawem materiały potwierdzające związek mienia z przestępstwem lub przestępcze pochodzenie mienia wyłącza się ze sprawy karnej będącej przedmiotem postępowania przygotowawczego dotyczącego przestępstwa. Jednakże, we wspomnianym postępowaniu odrębnym, ustalenia dotyczące związku mienia z przestępstwem lub przestępczego pochodzenia mienia opierają się m.in. na materiałach z akt sprawy karnej zgromadzonych w głównym postępowaniu karnym dotyczącym stwierdzenia faktu popełnienia przestępstwa i uznania danej osoby za winną popełnienia przestępstwa.
- 24 Artykuł 4 ust. 2 dyrektywy 2014/42 stanowi jednak, że w określonych okolicznościach dyrektywa ta ma również zastosowanie w tych przypadkach, gdy wszczęte zostało postępowanie karne w odniesieniu do przestępstwa, ale nie został wydany wyrok skazujący w postępowaniu karnym. Nie istnieje orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczące tego przepisu.
- 25 Z przepisu tego, w związku z art. 2 ust. 4 dyrektywy 2014/42, można by wywnioskować, że dyrektywa 2014/42 ma zastosowanie również, w określonych okolicznościach, do konfiskaty korzyści pochodzących z przestępstwa bez wyroku skazującego. Ponadto, brzmienie art. 4 ust. 2 dyrektywy 2014/42 również mogłoby wskazywać, w szczególności, że wymienione w nim powody, dla których konfiskata nie jest możliwa, nie są wyczerpujące.
- 26 W związku z tym w przedmiotowej sprawie wykładnia dyrektywy 2014/42 i decyzji ramowej 2005/212 może prowadzić do rozbieżnych wniosków w kwestii, czy analizowane postępowanie szczególne dotyczące konfiskaty mieści się w zakresie uprawnień państw członkowskich, o którym mowa w motywie 22 dyrektywy 2014/42, oraz czy, w konsekwencji, przywołane akty prawne nie mają zastosowania do takiego postępowania.
- 27 Wprawdzie Trybunał Sprawiedliwości kilkakrotnie dokonywał wykładni art. 4 ust. 1 dyrektywy 2014/42 i art. 2 ust. 1 decyzji ramowej 2005/212, w tym w odniesieniu do przepisów prawa krajowego przewidujących konfiskatę korzyści z przestępstwa bez skazującego wyroku karnego, do dnia dzisiejszego żaden z tych aktów prawnych nie doczekał się wykładni w związku z postępowaniem dotyczącym konfiskaty mienia uzyskanego niezgodnie z prawem przewidzianym w prawie krajowym, które nie jest prowadzone w ramach postępowania cywilnego, lecz jest wszczynane na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu karnym przed stwierdzeniem faktu popełnienia przestępstwa i przed uznaniem danej osoby za winną jego popełnienia. Jak wynika z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości, prawidłowa wykładnia i stosowanie dyrektywy 2014/42 i decyzji ramowej 2005/212, biorąc pod uwagę ich cel polegający na usprawnieniu konfiskaty mienia w sprawach karnych na poziomie

Unii Europejskiej, nie są na tyle oczywiste w okolicznościach faktycznych i prawnych niniejszej sprawy, aby nie pozostawiać uzasadnionych wątpliwości w przedmiocie zakresu zastosowania tych aktów prawnych.

- 28 Jeśli uregulowanie dotyczące konfiskaty mienia uzyskanego niezgodnie z prawem zawarte w rozdziale 59 kodeksu postępowania karnego mieści się w zakresie zastosowania dyrektywy 2014/42 i decyzji ramowej 2005/212, do której się odnosi, państwa członkowskie zobowiązane są do podjęcia niezbędnych środków w celu zapewnienia osobom, w odniesieniu do których stosuje się środki przewidziane w tej dyrektywie, prawa do wniesienia skutecznego środka prawnego i prawa do bezstronnego sądu w celu ochrony praw tych osób.
- 29 Motyw 38 dyrektywy 2014/42 stanowi, że dyrektywa ta nie narusza praw podstawowych i jest zgodna z zasadami uznanymi w karcie oraz powinna być stosowana zgodnie z tymi prawami i zasadami. Artykuł 47 ust. 1 karty stanowi bowiem, że każdy, kogo prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem, zgodnie z warunkami przewidzianymi w tym artykule. Prawa podstawowe, o których mowa w art. 47 karty, potwierdzone zostały w dyrektywie 2014/42, w szczególności w jej art. 8 ust. 6 zdanie drugie, który stanowi, że państwa członkowskie zapewniają osobie, w odniesieniu do której nakazano konfiskatę, możliwość zaskarżenia nakazu konfiskaty przed sądem.
- 30 Zgodnie z uregulowaniem łotewskim, w postępowaniu dotyczącym mienia uzyskanego niezgodnie z prawem sąd pierwszej instancji może orzec o zakończeniu tego postępowania, jeśli dojdzie do wniosku, że zgromadzony materiał dowodowy nie wystarcza do udowodnienia, że mienie ma związek z przestępstwem, lub do stwierdzenia w sposób uzasadniony, że mienie prawdopodobnie pochodzi z przestępstwa.
- 31 Orzeczenie sądu pierwszej instancji może zostać zaskarżone do sądu okręgowego, który z kolei może: 1) utrzymać w mocy orzeczenie sądu pierwszej instancji; 2) uchylić orzeczenie sądu pierwszej instancji stwierdzające, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem i że możliwa jest jego konfiskata, oraz zakończyć postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem; lub 3) uchylić orzeczenie sądu pierwszej instancji kończące postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem oraz orzec, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem i że możliwa jest jego konfiskata. Orzeczenie sądu okręgowego nie podlega zaskarżeniu.
- 32 Oznacza to, że w Łotwie możliwe jest przeprowadzenie postępowania dotyczącego mienia uzyskanego niezgodnie z prawem w dwóch instancjach sądowych i nie ma możliwości zaskarżenia w trybie kasacyjnym orzeczeń wydanych przez sąd okręgowy. Nawet jeśli sąd pierwszej instancji zakończył postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem z uwagi na to, że nie udowodniono, iż pochodzi ono z przestępstwa, sąd okręgowy może

stwierdzić, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem i nakazać jego konfiskatę.

- 33 Przepisy dyrektywy 2014/42 nie przewidują szczególnego uregulowania w odniesieniu do sytuacji faktycznej leżącej u podstaw niniejszej sprawy, czyli tych przypadków, gdy sąd pierwszej instancji wydał orzeczenie kończące postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, lecz orzeczenie to zostało uchylone przez sąd okręgowy, który wydał orzeczenie stwierdzające, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem i nakazujące jego konfiskatę. W niniejszej sprawie konieczne jest zatem ustalenie, jak należy interpretować pojęcie „nakaz konfiskaty”, o którym mowa w art. 8 ust. 6 zdanie drugie dyrektywy 2014/42.
- 34 Z jednej strony można by twierdzić, że art. 8 ust. 6 zdanie drugie dyrektywy 2014/42 wymaga, aby osoba, której mienie zostało skonfiskowane, miała prawo do zaskarżenia orzeczenia do, co najmniej, jednego sądu, niezależnie od tego, czy wydano orzeczenie kończące postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, czy też orzeczenie stwierdzające, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem i nakazujące jego konfiskatę. Wykładnia taka prowadziłaby do wniosku, że sporny przepis gwarantuje już prawo skarżących w postępowaniu przed *Satversmes tiesa* do zaskarżenia nakazu konfiskaty do sądu, a w konsekwencji ich prawo do skutecznego środka prawnego.
- 35 Z drugiej strony art. 8 ust. 6 zdanie drugie dyrektywy 2014/42 można interpretować w ten sposób, że osobie takiej należy zagwarantować możliwość zaskarżenia nakazu konfiskaty, który doprowadził do ostatecznego pozbawienia mienia. W szczególności, w art. 2 ust. 4 dyrektywy 2014/42 zdefiniowano pojęcie „konfiskata” jako ostateczne pozbawienie mienia. Definicja terminu „konfiskata” zawarta w innych aktach Unii Europejskiej dotyczących konfiskaty mienia również jest podobna do zawartej w art. 2 ust. 4 dyrektywy 2014/42. Tytułem przykładu art. 2 pkt 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1805 z dnia 14 listopada 2018 r. w sprawie wzajemnego uznawania nakazów zabezpieczenia i nakazów konfiskaty stanowi, że „nakaz konfiskaty” oznacza sankcję lub środek prawomocnie orzeczone przez sąd po przeprowadzeniu postępowania w związku z popełnieniem przestępstwa, powodujące ostateczne pozbawienie mienia osoby fizycznej lub prawnej. Podobnie art. 1 tiret czwarte decyzji ramowej 2005/212 stanowi, że „konfiskata” oznacza karę lub środek orzeczony przez sąd, powodujący ostateczne pozbawienie mienia w wyniku postępowania dotyczącego przestępstwa lub przestępstw.
- 36 Zgodnie z taką wykładnią art. 8 ust. 6 zdanie drugie dyrektywy 2014/42 można by stwierdzić, że pojęcie „nakaz konfiskaty” ogranicza się do takiego orzeczenia sądu, które doprowadziło do ostatecznego pozbawienia mienia. Tymczasem orzeczenie sądowe kończące postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem, pomimo możliwości jego konfiskaty, nie może zostać uznane za „nakaz konfiskaty” w rozumieniu art. 8 ust. 6 zdanie drugie dyrektywy 2014/42. W konsekwencji w niniejszej sprawie za „nakaz konfiskaty”

w rozumieniu tego przepisu prawa Unii należy uznać jedynie orzeczenie sądu okręgowego stwierdzające, że mienie skarżących w postępowaniu przed Satvermes tiesa zostało uzyskane niezgodnie z prawem i nakazujące jego konfiskatę, które to orzeczenie, zgodnie ze spornym przepisem nie podlega zaskarżeniu.

- 37 W konsekwencji, w odniesieniu do sytuacji podlegającej analizie w niniejszej sprawie, można by dojść do różnych wniosków w przedmiocie wykładni art. 8 ust. 6 zdanie drugie dyrektywy 2014/42. Trybunał [Sprawiedliwości] wypowiedział się już, jak należy interpretować pojęcie „konfiskata” w rozumieniu art. 2 ust. 4 dyrektywy 2014/42, lecz nie wyjaśnił, jak należy interpretować pojęcie „nakaz konfiskaty”, o którym mowa w art. 8 ust. 6 zdanie drugie dyrektywy 2014/42. W celu rozstrzygnięcia niniejszej sprawy konieczne jest zatem wyjaśnienie treści pojęcia „nakaz konfiskaty”, o którym mowa w art. 8 ust. 6 zdanie drugie dyrektywy 2014/42, mianowicie, czy za nakaz konfiskaty należy uznać jedynie orzeczenie stwierdzające, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem i że możliwa jest jego konfiskata, czy też także orzeczenie, na mocy którego sąd kończy postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem.
- 38 Istnieją zatem wątpliwości w przedmiocie tego, czy w przypadku gdy przepis będący przedmiotem sporu w niniejszej sprawie mieści się w zakresie zastosowania przywołanego uregulowania Unii Europejskiej, zgodne z prawem do skutecznego środka prawnego, o którym mowa w art. 47 karty oraz ze środkiem zabezpieczającym, o którym mowa w art. 8 ust. 6 dyrektywy 2014/42, który przewiduje [że należy ustanowić] skuteczną możliwość zaskarżenia nakazu konfiskaty do sądu, jest uregulowanie krajowe, które – aby zapewnić szybkie i skuteczne rozstrzyganie spraw majątkowych – nie przewiduje prawa osoby związanej z mieniem do zaskarżenia orzeczenia wydanego przez sąd okręgowy, nawet jeśli w danej sprawie orzeczenie to jest pierwszym orzeczeniem stwierdzającym, że mienie zostało uzyskane niezgodnie z prawem i że możliwa jest konfiskata, a sąd pierwszej instancji w tej sprawie postanowił zakończyć postępowanie dotyczące mienia uzyskanego niezgodnie z prawem.
- 39 Sąd odsyłający zwraca się również do Trybunału Sprawiedliwości o udzielenie odpowiedzi na pytanie dotyczące terminu, do którego mogą zostać utrzymane skutki prawne spornego przepisu.
- 40 Zgodnie z art. 32 ust. 1 Satversmes tiesas likums (ustawy o trybunale konstytucyjnym) wyrok sądu odsyłającego jest ostateczny i wykonalny z chwilą jego wydania. Jednakże, zgodnie z art. 31 ust. 11 tej ustawy sąd odsyłający może w swoim wyroku wskazać moment, w którym sporny przepis przestaje obowiązywać. W celu określenia dokładnego momentu, w którym sporny przepis przestaje obowiązywać, sąd odsyłający bada, czy istnieją powody, dla których sporny przepis powinien zostać uznany za nieważny z mocą wsteczną. Z drugiej strony, jeżeli sąd odsyłający dojdzie do wniosku, że ustawodawca potrzebuje czasu na wydanie nowego uregulowania, może postanowić, że sporny przepis

przestaje obowiązywać począwszy od określonej daty w przyszłości. Przy podejmowaniu decyzji o tym, kiedy sporny przepis ma utracić moc, należy wziąć pod uwagę z jednej strony zasadę pewności prawa, a z drugiej strony prawa podstawowe określonych osób.

- 41 Jak stwierdził Trybunał Sprawiedliwości, jedynie w wyjątkowych przypadkach, stosując ogólną zasadę pewności prawa stanowiącą nieodłączną część porządku prawnego Unii, można uznać, że należy ograniczyć w odniesieniu do zainteresowanych możliwość powoływania się na przepis, którego wykładni dokonał, w celu podważenia stosunków prawnych nawiązanych w dobrej wierze. Tego rodzaju ograniczenie może być dopuszczone jedynie w tym samym wyroku, w którym Trybunał Sprawiedliwości rozstrzyga w kwestii wykładni, o którą się do niego zwrócono.
- 42 Sąd odsyłający stoi na stanowisku, że w niniejszej sprawie należy wziąć pod uwagę, iż konfiskata mienia uzyskanego niezgodnie z prawem przeprowadzana jest w celu ochrony ważnego interesu publicznego i ma na celu ochronę zasady państwa prawa.
- 43 Uregulowanie, które zezwala organowi prowadzącemu dany etap postępowania na wyodrębnienie z postępowania karnego materiałów związanych z mieniem uzyskanym niezgodnie z prawem i na wszczęcie postępowania dotyczącego tego mienia przez wzgląd na terminowe rozstrzygnięcie kwestii majątkowych pojawiających się na etapie postępowania przygotowawczego oraz ekonomikę procesową, obowiązuje począwszy od dnia 1 października 2005 r. Z kolei sporny przepis obowiązuje począwszy od dnia 1 lipca 2009 r. Prawomocne orzeczenie sądu odsyłającego w postępowaniu głównym może mieć zatem wpływ na szereg stosunków prawnych. W przypadku konfiskaty mienia uzyskanego niezgodnie z prawem odpowiednie środki są przekazywane do budżetu państwa. Sporny przepis jest zatem ściśle związany z budżetem państwa, a jego uchylenie ze skutkiem wstecznym mogłoby wywołać negatywne konsekwencje dla stabilności budżetu państwa i podważyć pewność prawa.
- 44 Stabilność prawa jest istotną częścią zasady pewności prawa, która wymaga, m.in., nie tylko uregulowanego postępowania sądowego, ale też jego prawnie trwałego zakończenia. Sporny przepis uznawany jest za zgodny z prawem i jest on stosowany przez organy państwa we wszystkich postępowaniach dotyczących mienia uzyskanego niezgodnie z prawem.
- 45 W świetle powyższego należy ustalić, czy w przypadku stwierdzenia, że sporny przepis nie spełnia wymogów art. 92 zdanie pierwsze konstytucji, karty, dyrektywy 2014/42 i decyzji ramowej 2005/212, zasady pewności prawa i pierwszeństwa prawa Unii należy interpretować w ten sposób, że z okoliczności niniejszej sprawy wynikają ustalenia, zgodnie z którymi sporny przepis mógłby być stosowany i tymczasowo wywierać skutki prawne do chwili, którą sąd odsyłający określi w swoim orzeczeniu, i od której sporny przepis przestanie wywierać skutki.